DEBRECENI EGYETEM FOLIA URALICA DEBRECENIENSIA 23.
FINNUGOR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉK DEBRECEN, 2016

In memoriam

Jevdokija Ivanovna Rombangyejeva (1928–2017)

2017. január 3-án elhunyt Jevdokija Ivanovna Rombangyejeva, manysi származású nyelvész. Halászó-vadászó manysi család gyermekeként született Szibériában, a Hanti-Manysi Körzethez tartozó Berezovói Járásban található kicsiny manysi faluban, Hoszlohban. Iskolába a közeli Szoszva falu internátusába járt, majd ezután, 1944-től Hanti-Manszijszkban, a tanítóképzőben folytatta tanulmányait. A tanítóképzőt befejezve visszatért szülőfalujába, ahol 1947 és 1949 között tanítóként dolgozott. Visszaemlékezéseiben olvashatjuk, hogy nagy kihívás volt számára ez a munka, mivel a faluban és az iskolában semmiféle tankönyvek, könyvek nem voltak. Ekkor fogalmazódott meg benne az a gondolat, mely végigkísérte aztán pályája során: jó tankönyveket, oktatási segédanyagokat kell készíteni az anyanyelv tanításához.

Tanítói évei alatt érlelődött meg benne az elhatározás, hogy tovább kell tanulnia. Ezért Leningrádban, a Zsdanov Állami Egyetem filológiai fakultásán folytatta a tanulást, ahol 1954-ben diplomázott, s ezt követően aspirantúrát kezdett a Herzen Pedagógiai Főiskola Északi Népek Intézetében. Ezt befejezve, 1957-től a szovjet tudományos akadémia nyelvtudományi intézetének leningrádi részlegénél dolgozott. Itt védte meg 1964-ben kandidátusi értekezését, melynek témája a manysi műveltető igék volt. 1968-tól 1990-ig Moszkvában folytatódik tudományos pályája az akadémia nyelvtudományi intézetében. 1989-ben az ő kezdeményezésére Hanti-Manszijszkban obi-ugor kutatóközpontot hoznak létre. 1990 márciusában költözik a városba, az akadémia Történeti, Filológiai és Filozófiai Intézetében létrehozza a finnugor kutatások laboratóriumát. E laboratórium válik 1991-ben Az Obi-Ugor Népek Újjászületésének Intézetévé, melynek nyelvi, irodalmi és népköltészeti részlegének vezetője lesz Rombangyejeva. Ennek folytatása a napjainkban is működő, folyamatosan bővülő és fejlődő Obi-Ugor Alkalmazott Kutatások Intézete.

Rombangyejeva tudományos munkássága a manysi nyelv kutatásának számos területére kiterjedt. Készített szótárakat, tankönyveket, fordított manysira és manysiról, közzétett manysi szövegközléseket, írt manysi nyelvkönyveket, valamint tudományos cikkeket és monográfiákat nyelvészeti és néprajzi tárgykörben is. Már egyetemi évei alatt fordított orosz irodalmat manysi nyelvre iskolások számára, és belekezdett szótári munkálataiba is. Az 1954-ben megjelent, Balangyin szerkesztette *Orosz–manysi szótár* elkészíté-

sében jelentős szerepe volt. A kb. 10.000 szócikket tartalmazó szótár az első jelentős oroszországi manysi szótár volt, ma már könyvritkaságnak számít. 2005-ben aztán saját neve alatt jelent meg a szótár újabb, kibővített változata. Emellett Je. A. Kuzakovával közösen készített *Manysi–orosz és orosz–manysi (iskolai) szótár*-t, melyet 1982-ben adtak ki. A manysi nyelv oktatását szolgálta számos munkájával: tankönyveket, oktatási segédanyagokat, olvasókönyvet készített, folyamatosan foglalkoztatta a manysi nyelv írásmódja és helyesírása. Tudományos pályája a 90-es évekig nyelvészeti irányú volt. 1973-ban jelent meg *Manysi (vogul) nyelv* című könyve, mely a manysi nyelv első átfogó, tudományos igényű nyelvtana volt. 1979-ben adta ki *Manysi (vogul) szintaxis* című könyvét, mely később német nyelven is megjelent Münchenben (1984). Akadémiai doktori fokozatát 1998-ban szerezte meg *A mai manysi (vogul) nyelv szerkezete* c. munkájával. Leningrádi és moszkvai évei során Rombangyejeva több magyar tudóssal is megismerkedett, segítette a magyar obugristákat, elsősorban Lakó Györgyöt és Kálmán Bélát. Kálmán Béla manysi szövegközléseinek jelentős részét Rombangyejevától gyűjtötte, és a magyar tudós hanganyagokat is készített vele.

A 90-es években több munkájában is a manysik ősi kultúrájával, folklórjával foglalkozott. Ilyenek a *Lélek és csillagok (a manysi nép legendái, mondái és rítusai)* (1991), valamint a *Manysi (vogul) nép története* (1993) c. könyvek. Utolsó éveiben munkatársaival Munkácsi Bernát *Vogul Népköltési Gyűjtemény*ének manysi szövegeinek átírásán munkálkodott. Mai manysi helyesírással és orosz fordítással jelentették meg Munkácsi gyűjtésének jelentős részét, hogy több mint egy évszázad elteltével végre az oroszországi kutatók, és főképpen a manysi emberek is megismerkedhessenek ezekkel a szövegekkel. A munkát Kannisto gyűjtésének kiadásával folytatják (2013, 2016), és gondolom, Rombangyejeva halála után is folytatódnak majd ezek a munkálatok.

E sorok írója kétszer találkozott Rombangyejevával. Ehelyütt azt az alkalmat emelem ki, amikor hanti-manszijszki kutatóintézetében fogadott bennünket, még a 90-es évek elején. Energikus, érdeklődő emberként maradt meg az emlékezetemben. Hosszasan beszélgetett velünk a manysi nyelv és nép helyzetéről, és faggatott bennünket, merre fogunk utazni, mit szándékozunk csinálni szibériai utunk során. Szinte hihetetlen, hogy a már akkor is idős Rombangyejeva ezután még majdnem negyed századig dolgozott töretlen munkabírással.

Rombangyejeva egész életét anyanyelve és a manysi kultúra kutatásának szentelte. Sesztalov mellett talán ő volt a manysik másik legismertebb, ikonikus alakja. Halála veszteség az uralisztika számára, de legfőképpen nagy veszteség saját manysi népe számára.

SIPŐCZ KATALIN